

Betydningen av retten til utdanning ved vurderingen av en innsatts tilgang på datamaskin til skolebruk

2.11.2023 (2023/1662)

Saken gjelder avslag på en innsatts søknad om å få bruke datasystemet «Desktop for skolen» (DFS) i forbindelse med gjennomføring av videregående opplæring under soning i Halden fengsel. Hovedbegrunnelsen for avslaget var at tilgang til DFS ikke ville være «sikkerhetsmessig ubetenkelig», jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-20.

Sivilombudet har kommet til at Kriminalomsorgen region øst ikke kunne avslå en søknad om DFS utelukkende ut fra en vurdering av om DFS-tilgang ville være «sikkerhetsmessig ubetenkelig». Regionen skulle vurdert hvilken betydning tilgang til dataløsningen hadde for den innsattes rett og mulighet til å gjennomføre utdanning, og om en begrensning i tilgangen var forholdsmessig, jf. straffegjennomføringsloven § 2 og den europeiske menneskerettskonvensjonens (EMK) tilleggsprotokoll nr. 1 artikkel 2. Når dette ikke ble gjort, innebar regionens avgjørelse både et brudd på plikten til å hensynta den enkelte innsattes behov og rettigheter ved avgjørelser av betydning for sikkerheten, og på EMKs bestemmelse om retten til utdanning.

Kriminalomsorgen region øst ble bedt om å merke seg ombudets uttalelse, og legge den til grunn ved behandling av fremtidige saker om avslag på søknader om DFS.

Ombudet vil orientere Kriminalomsorgsdirektoratet om det som synes å være en mangel ved kriminalomsorgens praksis, jf. sivilombudsloven § 25 tredje ledd, ved å sende det kopi av uttalelsen. Ombudet vil også i et eget brev orientere Justis- og beredskapsdepartementet om mangler ved § 3-20 i forskrift om straffegjennomføring, jf. sivilombudsloven § 25 tredje ledd.

Sakens bakgrunn

(1) A (klageren) søkte 17. oktober 2022 om å få bruke datasystemet «Desktop for skolen» (DFS) i forbindelse med videregående opplæring mens han sonet i Halden fengsel. Søknaden var anbefalt innvilget av Halden videregående skole under henvisning til at klageren var inne i studieforberedende utdanningsprogram. Ombudet forstår det slik at klageren hadde rett til videregående opplæring etter opplæringslova § 4A-3.

(2) Desktop for skolen er en dataløsning for skoleundervisning i fengsel, og eies av Kriminalomsorgsdirektoratet. Løsningen betyr at brukeren får en begrenset tilgang til programmer og internett. Hvilke programmer og digitale kommunikasjonskanaler innsatte får tilgang til, avhenger av sikkerhetsvurderinger. På avdelinger med høy sikkerhet gis ikke innsatte tilgang på digitale kommunikasjonskanaler, og tilgangen til internett er begrenset til de sider Kriminalomsorgsdirektoratet har godkjent på forhånd. Eksempler på tilgjengelige programmer er Word, Excel, PowerPoint og GeoGebra. All internettrafikk, samt av og pålogging på dataløsningen, skal logges og Kriminalomsorgen har innsyn i den innsattes internettrafikk og annen loggdata.

(3) Halden fengsel avslo 1. november 2022 klagerens søknad fordi de mente det ikke var sikkerhetsmessig forsvarlig at han fikk tilgang til løsningen. Fengselet begrunnet avgjørelsen med at han var domfelt for å ha brukt sosiale medier til å filme et lovbrudd. Klageren klaget over avslaget til Kriminalomsorgen region øst.

(4) Klageren viste blant annet til at han hadde hatt internettilgang tidligere under soningen, uten å misbruke dette. Før høsten 2021 sonet han ved en lavsikkerhetsavdeling. Han ble senere overført til høysikkerhetsavdeling ved Ullersmo fengsel fordi han testet positivt på kokain etter en permisjon. Ullersmo fengsel hadde etter kort tid innvilget tilgang til DFS (den gang IFI). Det ble ikke registrert brudd på avtalevilkårene for DFS under oppholdet på Ullersmo. Klageren understreket også at avslaget ville gå utover forberedelsene til eksamen og vanskeliggjøre målet om å fullføre opplæringen.

(5) Fengselet fastholdt avslaget og oversendte klagen til regionen. I oversendelsen bemerket fengselet at de ikke «anser det sikkerhetsmessig forsvarlig at innsatte som har begått lovbrudd ved å benytte internett, i dette tilfelle Snapchat, skal ha tilgang til DFS».

(6) Regionen opprettholdt avslaget 24. mars 2023. I begrunnelsen viste regionen til forskrift om straffegjennomføring § 3-20 som sier at «[d]atautstyr og lignende kan bare benyttes av innsatte til arbeid, undervisning eller andre tiltak når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig». Regionen kom til at det ikke var «sikkerhetsmessig ubetenkelig» at klageren fikk tilgang til DFS. I vurderingen la regionen vekt på de straffbare forholdene klageren ble domfelt for i 2019, og at han i forbindelse med straffesaken skal ha forsøkt å påvirke vitner ved bruk av SMS, telefonsamtaler og Snapchat. Regionen viste også til at klageren flere ganger hadde brutt ulike former for tillit som har blitt gitt ham under straffegjennomføringen, blant annet ved at han to ganger har testet positivt på kokain etter permisjoner, i 2021 og 2022. Dette var ifølge regionen også årsaken til at han ble flyttet til Halden fengsel.

(7) Regionen skrev avslutningsvis i vedtaket at de så hen til at klageren mente han hadde behov for tilgang til DFS i forbindelse med skolegangen, men at innsattes anførte behov ikke kunne tillegges avgjørende vekt sett opp mot den sikkerhetsmessige vurderingen.

(8) Klageren brakte så saken inn for ombudet.

Våre undersøkelser

(9) Etter en gjennomgang av klagen og kriminalomsorgens saksdokumenter fant vi grunn til å undersøke Kriminalomsorgen region østs avslag på DFS.

(10) I brev til regionen spurte vi blant annet om de, i den sikkerhetsmessige vurderingen av om innsatte kan bruke datautstyr under videregående opplæring, hadde vurdert og lagt vekt på klagerens rett til videregående opplæring. Vi spurte også om regionen hadde tatt stilling til i hvilken grad denne opplæringen var avhengig av DFS.

(11) Til dette svarte regionen at sikkerhetsvurderingen utelukkende er en vurdering av sikkerhetsmessige forhold, og at det i denne vurderingen ikke var lagt vekt på klagers rett til opplæring. Regionen skrev at sikkerhetsvurderingen «holdes avskilt fra andre vurderingstemaer, men vektet opp mot andre relevante vurderinger og rettigheter». Regionen mente imidlertid at den hadde vektet sikkerhetsvurderingen opp mot behovet for DFS i slutten av vedtaket. Regionen opplyste at det ikke forelå opplysninger fra fengselet eller opplæringsmyndigheter om at klageren vil miste skoleplassen dersom han ikke fikk tilgang til DFS.

(12) Vi spurte om regionen hadde vurdert om klageren kunne fått tilgang til DFS uten internett, eller om klagerens databruk kunne vært sikkerhetsmessig ubetenkelig dersom den hadde blitt kontrollert.

(13) Regionen svarte at de ikke hadde vurdert om det var mulig for klageren å få tilgang til DFS uten internett. De viste til at innsattes logger i utgangspunktet skal gjennomgå og kontrolleres av kriminalomsorgen etter bruk, men at det er kjent, og ofte forekommer, at innsatte likevel foretar uregelmessige søk og misbruker tilgangen.

(14) Regionen ble bedt om å redegjøre for relevansen av at klageren hadde testet positivt på kokain etter permisjon i vurderingen av om det var sikkerhetsmessig ubetenkelig at klageren hadde tilgang til DFS.

(15) Om dette skrev regionen at de positive prøvene var ett av flere momenter i helhetsvurderingen. Det ble påpekt at prøvene utgjør alvorlige vilkårsbrudd, som viser at han har manglende evne og/eller vilje til å innrette seg etter de reglene som gjelder. Regionen mente bruddene også svekker tilliten til at han vil overholde andre former for vilkår, for eksempel ved bruk av DFS.

(16) Klageren fikk mulighet til å komme med merknader til regionens redegjørelse, men hadde ingen merknader.

Sivilombudets syn på saken

1. Innledning

(17) Saken gjelder Kriminalomsorgen region østs avslag på søknad om tilgang på datasystemet «Desktop for skole» (DFS), jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-20 første ledd. Bakgrunnen for søknaden var at klageren hadde behov for tilgang på dette systemet mens han holdt på med studieforberevende videregående opplæring.

(18) Det sentrale spørsmålet i saken er om kriminalomsorgen kunne avslå klagerens søknad om tilgang til DFS under opplæring utelukkende fordi slik tilgang ikke vil være «sikkerhetsmessig ubetenkelig», jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-20.

2. Rettslige utgangspunkter

2.1 Nasjonale regler om tilgang til datautstyr under soning

(19) Ifølge forskrift om straffegjennomføring § 3-20 første ledd kan datautstyr og lignende bare benyttes av innsatte til arbeid, opplæring eller andre tiltak når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes «sikkerhetsmessig ubetenkelig».

(20) Forskriftsbestemmelsen har sammenheng med det generelle kravet i straffegjennomføringsloven § 3 første ledd, om at gjennomføringen av straffereaksjonen skal være «sikkerhetsmessig forsvarlig». Forskriftens vilkår om at innsattes tilgang til datautstyr må være «sikkerhetsmessig ubetenkelig», synes å legge opp til en høyere terskel for å innvilge datautstyr, enn hvis kravet hadde vært at tilgangen måtte være «sikkerhetsmessig forsvarlig». Det er uklart for ombudet hva som er grunnlaget for å kreve en høyere sikkerhetsmessig terskel for tilgang til datautstyr etter forskriften, enn den generelle terskelen loven gir anvisning på. Spørsmålet er ikke avgjørende for saken her, og Sivilombudet lar derfor spørsmålet ligge i denne forbindelse.

(21) Ytterligere regler om tilgang til datautstyr og lignende er gitt i § 3-20 andre til sjette ledd. Andre ledd ser ut til å utelukkende gjelde bruk av privat datautstyr. Tredje til femte ledd gjelder også tilgang på datautstyr som er stilt til disposisjon av fengselet eller skolen, og lyder:

«Innsatte skal som hovedregel ikke kunne disponere datautstyr o.l. som er koblet til eksternt datanettverk, eksternt datautstyr eller lignende. Dette kan bare skje dersom det er særlig grunn til det og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. Bruk av slikt utstyr forutsetter at reglene for brevkontroll følges.

Programvare og øvrig innhold må ikke i skrift, bilde, film eller lyd være av en slik art at det kan ha uheldig påvirkning på innsatte selv, andre innsatte eller miljøet i fengselet som helhet.

Alt utstyr, tilbehør og innhold kan gjennomgås og kontrolleres. Utstyret skal, om mulig, plomberes. [...]»

2.2 Retten til utdanning

(22) Grunnlovens § 109 første ledd gir «alle» en rett til utdanning. Utdanningsbegrepet i grunnlovens § 109 omfatter blant annet rett til videregående opplæring, ifølge Dok.nr. 16 (2011-2012) punkt 37.5.2.4. For videregående opplæring følger det av andre ledd at adgangen til videregående opplæring skal være lik for alle, men at tilbudet til den enkelte kan variere på grunnlag av kvalifikasjoner. Også den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) tilleggsprotokoll nr. 1 artikkel 2 og konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) artikkel 13 har bestemmelser om rett til utdanning. Protokollen og konvensjonen gjelder som norsk rett, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 1 bokstav a og nr. 2.

(23) Etter EMK protokoll nr. 1 artikkel 2, skal ingen «bli nektet retten til utdanning». Bestemmelsen gjelder alle utdanningsnivåer: grunnskole, videregående opplæring og høyere utdanning. Retten til utdanning gjelder først og fremst adgangen til utdanningsinstitusjoner som finnes i medlemsstaten på tidspunktet. Staten pålegges ikke en positiv plikt til å etablere eller finansiere et utdanningssystem. Fordi artikkel 2 ikke pålegger statene å etablere utdanningssystemer, er ikke retten til utdanning absolutt og statene har adgang til å innføre begrensninger i den, se blant annet den europeiske menneskerettighetsdomstolens (EMDs) avgjørelse 18. juni 2019, Mehmet Reşit Arslan og Orhan Bingöl mot Tyrkia avsnitt 51 og 56. Det stilles imidlertid flere krav til hva som kan begrunne slike begrensninger, noe ombudet kommer tilbake til nedenfor.

(24) Personer som har fullført grunnskolen eller tilsvarende, men som ikke har fullført videregående opplæring, har etter søknad rett til videregående opplæring for voksne fra året de fyller 25 år, jf. opplæringslova § 4A-3 første ledd. Voksne som er tatt inn på videregående opplæring har rett til å fullføre opplæringsløpet, jf. andre ledd. Det er ikke gjort unntak i retten til opplæring for innsatte, som betyr at innsatte i utgangspunktet har samme rett til opplæring som personer som ikke er frihetsberøvet.

2.3 Ansvar for opplæringstilbudet i fengsel

(25) Det har betydning for hvem som skal tilby opplæring i fengselet at kriminalomsorgen drives etter «importmodellen». Modellen innebærer at det samme tjenesteapparatet som ellers yter tjenester til befolkningen, også yter tjenestene til innsatte i fengslene. Det er fylkeskommunene som har ansvaret for å oppfylle retten til videregående opplæring for befolkningen, og dermed også til innsatte i fengsel, jf. opplæringslova § 13-2 a første ledd. Kriminalomsorgen skal gjennom samarbeid, legge til rette for at innsatte får den opplæringen de etter lovgivningen har krav på, jf. straffegjennomføringsloven § 4.

(26) I forarbeidene til opplæringslova er det lagt til grunn at kriminalomsorgen skal sørge for egnede lokaler når opplæring skal foregå i fengsel, mens fylkeskommunen har ansvar for undervisnings- og datautstyr, jf. spesialmerknaden til § 13-2 a på side 59 i Prop.68 L (2013–2014). Kriminalomsorgen skal videre legge til rette for sikkerhetsmessig forsvarlig bruk av IKT i opplæring og undervisning, se Justis- og beredskapsdepartementets rundskriv om forvaltningssamarbeid mellom opplæringssektoren og kriminalomsorgen, G-2008-1, og Kriminalomsorgsdirektoratets og Utdanningsdirektoratets retningslinjer for bruk av IKT/Internett i opplæring for innsatte i kriminalomsorgen, KSF-2009-5.

(27) Selv om innsatte har tilgang til opplæring, kan kriminalomsorgens krav til sikkerhet ved bruk av datautstyr og DFS gå utover innholdet i opplæringen. Riksrevisjonen har i en undersøkelse (Dokument 3:4 (2022–2023)) blant annet vurdert om innsatte i fengsel i perioden 2016-2020 mottok opplæringstjenester som var tilpasset behovene deres og som fremmet tilbakeføring til samfunnet. En av Riksrevisjonens konklusjoner var at Kriminalomsorgen ikke tilrettela godt nok for at innsatte skulle ha tilgang til forvaltningssamarbeidspartners digitale løsninger. Det ble vist til at skolen, ifølge skoleplanverket, skal legge til rette for å støtte elevenes utvikling av de fem grunnleggende ferdighetene gjennom hele opplæringsløpet: lesing, skriving, regning, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter. I rapporten konstateres det at når elever på skolen i fengsel ikke har like god tilgang til digitale læremidler som det er lagt til grunn i læreplanverket, svekkes de innsattes mulighet til å få opplæring i tråd med kompetansemålene.

3. Plikten til å avveie sikkerhetshensyn opp mot innsattes rett til utdanning

(28) Etter straffegjennomføringsloven § 2 skal soningen gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold. Gjennomføringen av soningen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig, jf. § 3. I forarbeidene til straffegjennomføringsloven, Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) s. 28, står det følgende om § 2:

«Formålsbestemmelsen vil stille store krav til etatens evne til å balansere de sikkerhetsmessige hensyn mot hensynet til den enkeltes individuelle behov. Det forutsettes at hensynet til formålet med straffen, til samfunnets sikkerhet og det forebyggende aspekt blir ivaretatt ved alle beslutninger som tas under straffegjennomføringen.»

(29) Kriminalomsorgen tar beslutninger under soningen som har betydning for innsattes tilgang til tjenester, slik som skole og helsetjenester. Kriminalomsorgen har en plikt til å samarbeide

med disse organene slik at innsatte får oppfylt rettighetene sine, jf. straffegjennomføringsloven § 4. Etter ombudets syn innebærer dette at når det på grunn av sikkerhetshensyn kan bli aktuelt å begrense innsattes tilgang til ordninger de ellers har krav på, må kriminalomsorgen balansere sikkerhetshensynene mot hensynet til den enkeltes individuelle situasjon og rettighetene de har etter andre regelverk.

(30) Når det gjelder innsattes rett til utdanning følger en slik plikt til å foreta en forholdsmessighetsvurdering også av bestemmelsen om rett til utdanning i EMK tilleggsprotokoll nr. 1 artikkel 2. Det er på det rene at retten til opplæring og utdanning etter artikkel 2 etter forholdene kan bli krenket hvis en innsatt nektes adgang til data og internett, og tilgang er nødvendig for å gjennomføre opplæring og utdanning. Dette er lagt til grunn i EMDs avgjørelse 18. juni 2019, Mehmet Reşit Arslan og Orhan Bingöl mot Tyrkia, som gjaldt to innsattes tilgang til data og internett i fengsel. De to var dømt for overtredelse av en straffebestemmelse som rammer terrorhandlinger eller deltakelse i terrororganisasjon, og tyrkisk lovgivning tillot begrensninger i retten til tilgang til datamaskin for undervisningsformål for personer dømt for slike handlinger.

(31) EMD uttalte i avsnitt 58 at enhver begrensning i retten til utdanning, som allerede finnes i medlemslandet, må være

«foreseeable, to pursue a legitimate aim and to be proportionate to that aim. Although Article 2 of Protocol No. 1 does not impose a positive obligation to provide education in prison in all circumstances, where such a possibility is available it should not be subject to arbitrary and unreasonable restrictions».

(32) For at inngrep i retten til utdanning skal være i tråd med EMK, må det være proporsjonalitet (forholdsmessighet) mellom midlene som brukes og de legitime formål som søkes oppnådd, jf. avsnitt 56. Det skal vurderes om avgjørelsen innebærer en rimelig balanse – fair balance – mellom den innsattes rett til utdanning og de hensyn staten begrunner avslag på søknad om tilgang til datamaskin og bestemte internettsider med, se dommens avsnitt 59 og 61. Som ledd i denne vurderingen må det foretas en «adequate evaluation of the actual risks to security inherent in the particular case», jf. avsnitt 59. Statene er samtidig gitt en viss skjønnsmargin (en viss grad av frihet til å vurdere balansen mellom de ulike hensyn), se dommens avsnitt 56.

(33) Ut ifra det som er gjennomgått over, kan ikke kriminalomsorgen avslå en søknad om DFS utelukkende ut fra en vurdering av om DFS-tilgang vil være «sikkerhetsmessig ubetenkelig», jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-20. Når DFS er en forutsetning for tilgang til læringsmidler eller hjelpemidler som er sentrale for utdanningen, må Kriminalomsorgen alltid ta i betraktning den innsattes rett til utdanning. Kriminalomsorgen må derfor vurdere søkerens behov for DFS og i hvilken grad et avslag innebærer en begrensning av den innsattes mulighet for å gjennomføre opplæring.

(34) Dersom et avslag vil innebære en begrensning i retten til opplæring må kriminalomsorgen vurdere om det å begrense tilgangen til DFS, og dermed hjelpemidler i den videregående opplæringen, er forholdsmessig sett opp mot de sikkerhetshensyn som taler mot innvilgelse. Sentrale momenter i denne vurderingen er om sikkerheten kan ivaretas på en annen og mindre

inngripende måte enn å nekte den innsatte tilgang til DFS, og på den annen side hvor nødvendig tilgangen vil være for å gjennomføre opplæringen.

Vurderingen av regionens vedtak

(35) På spørsmål herfra om regionen har vurdert og lagt vekt på klagerens rett til videregående opplæring, har regionen opplyst at den har lagt til grunn at det forelå et behov for DFS, da skolen hadde anbefalt søknaden om DFS tilgang. Videre peker regionen på at de i siste avsnitt i vedtaket, har sett den sikkerhetsmessige vurderingen opp mot behovet for DFS. Det aktuelle utsagnet fra vedtaket lyder slik:

«Region øst har i vurderingen sett hen til at innsatte har levert bekreftelse på at han går på studiespesialiserende og anfører å ha et behov for DFS tilgang i forbindelse med skolegangen. Vi har forståelse for dette, men kan ikke se at innsattes anførte behov kan tillegges avgjørende vekt sett opp mot den sikkerhetsmessige vurderingen som nevnt over.»

(36) Det går imidlertid ikke frem av vedtaket hvilket behov regionen la til grunn at klageren hadde for DFS, og om en eventuell nektelse av tilgang til DFS ville påvirke muligheten til å benytte nødvendige læremidler og til å gjennomføre den videregående opplæringen. Selv om det ikke foreligger opplysninger fra fengselet eller opplæringsmyndighetene om at klager ville miste skoleplassen dersom han ikke fikk tilgang på DFS, kan manglende tilgang på DFS likevel hindre muligheten til å både motta og bestå opplæringen.

(37) På tross av den del av vedtaket som er sitert over, går det ikke frem av vedtaket, sett under ett, at regionen har foretatt en avveining av de sikkerhetsmessige hensynene opp mot den innsattes faktiske behov for DFS. Momentene som inngår i en slik vurdering, er ikke beskrevet i vedtaket. Det er uklart om det siterte i stedet må forstås som at regionen mente at behovet for DFS ikke kunne være avgjørende sett opp mot sikkerhetshensynene i saken, og at behovet derfor ikke ble utredet nærmere. At dette kan ha vært regionens syn støttes av at vedtaket ellers ikke sier noe om retten til utdanning. Både ut fra vedtakets redegjørelse for regelverk og for den konkrete vurderingen av saken, synes det avgjørende spørsmålet for regionen alene å ha vært om det var «sikkerhetsmessig ubetenkelig» at klageren fikk tilgang til DFS, jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-20.

(38) Etter Sivilombudets syn skulle regionen vurdert om det å nekte klageren tilgang til DFS ville innebære at det ville være vanskeligere for ham å gjennomføre sin utdanning, og avveie det mot eventuelle sikkerhetsmessige hensyn. Det vil si om den eventuelle begrensningen i hans rett til utdanning var forholdsmessig, jf. straffegjennomføringsloven § 2 og EMK tilleggsprotokoll nr. 1 artikkel 2. Når dette ikke ble gjort, innebærer regionens avgjørelse både et brudd på plikten til å hensynta den enkelte innsattes behov og rettigheter ved avgjørelser av betydning for sikkerhet, og på EMKs bestemmelse om retten til utdanning.

(39) Sivilombudet presiserer at kriminalomsorgen er forpliktet til å ta stilling til betydningen av retten til utdanning etter EMK når dette kan være relevant, selv om forskrift om straffegjennomføring § 3-20 kan synes å gi anvisning på at DFS kan avslås ut fra en ren

sikkerhetsvurdering, se HR-2016-2554-P (Holship-dommen) avsnitt 70. En plikt til å avveie sikkerhetshensyn mot hensynet til innsatte og hens lovbestemte rettigheter følger også av intern rett, se avsnitt 28 og 29 over.

(40) Ombudet er generelt tilbakeholden med å overprøve skjønnnet i kriminalomsorgens sikkerhetsvurderinger. I denne saken er det likevel grunn til å påpeke at det er uklart hvorfor Kriminalomsorgen har lagt vekt på at forholdene klageren er domfelt for inkluderte bruk av Snapchat. Det er vanskelig å se hvorfor dette skulle tilsi at det vil være konkrete sikkerhetsrisikoer knyttet til DFS-tilgang, da bruk av Snapchat i seg selv neppe er en indikasjon på at han har evner eller vilje til å manipulere datasystemer.

(41) Ettersom klageren er løslatt, er det ikke hensiktsmessig å be regionen behandle denne saken på nytt nå. Regionen bes imidlertid om å merke seg ombudets uttalelse, og legge den til grunn ved behandling av fremtidige saker om avslag på søknader om DFS.

(42) Da uttalelsen har generell betydning for tolkningen av reglene om tilgang på DFS, og det synes å være mangler ved kriminalomsorgens praksis, sendes uttalelsen i kopi til Kriminalomsorgsdirektoratet, jf. sivilombudsloven § 25 tredje ledd.

(43) Ombudet vil i et eget brev påpeke overfor Justis- og beredskapsdepartementet det som synes å være en mangel ved bestemmelsen om tilgangen til datautstyr i § 3-20 i forskrift om straffegjennomføring, jf. sivilombudsloven § 25 tredje ledd. Sett i lys av den betydning bruk av data har for tilgang til offentlige tjenester, for skole og arbeidsliv, og krav om digital kompetanse som kjernekompetanse i skolen, bør det vurderes om bestemmelsen er dekkende for dagens situasjon og behov. Den er ikke endret siden 2002. Ombudet peker samtidig på uklarheten som er omtalt i avsnitt 20.

Konklusjon

(44) Sivilombudet har kommet til at Kriminalomsorgen ikke kan avslå en søknad om tilgang til digitale hjelpemidler gjennom dataløsning for skolen, DFS, utelukkende ut fra en vurdering av om DFS-tilgang vil være «sikkerhetsmessig ubetenkelig», jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-20. Kriminalomsorgen skulle vurdert om tilgang til dataløsningen hadde betydning for den innsattes rett og mulighet til å gjennomføre utdanning, og om en begrensning i tilgangen var forholdsmessig sett i lys av straffegjennomføringsloven § 2 og den europeiske menneskerettskonvensjonens (EMK) tilleggsprotokoll nr. 1 artikkel 2. Når dette ikke ble gjort, innebærer regionens avgjørelse et brudd på plikten til å hensynta den enkelte innsattes behov og rettigheter ved avgjørelser av betydning for sikkerheten, og på EMKs bestemmelse om retten til utdanning.

(45) Ettersom klageren er løslatt, er det ikke hensiktsmessig å be regionen behandle saken på nytt nå. Regionen bes imidlertid om å merke seg ombudets uttalelse, og legge den til grunn ved behandling av fremtidige saker om avslag på søknader om DFS.

(46) Ombudet orienterer Kriminalomsorgsdirektoratet om uttalelsen ved å sende det en kopi. Ombudet vil også i et eget brev orientere Justis- og beredskapsdepartementet om mangler ved § 3-20 i forskrift om straffegjennomføring.

2.11.2023 (2023/1662)